

Treba naglasiti ovo: odavno u toliko pravom trenutku nije objavljeno jedno djelo poput ovoga. Ilirizam, južnoslavenstvo — to je u 19. st. lijepa romantika, ali je ipak dala i nadasve praktične rezultate, koji traju, evo, sve do danas, preko 150 godina kasnije, u ovo naše doba. Šicelov izbor povijesne građe o ilirskom pokretu — o pokretu okupljanja niza tada viđenijih ne samo hrvatskih već i jugoslavenskih pa i južnoslavenskih predstavnika tada naprednih građanskih a donekle i predstavnika nekih drugih narodnih slojeva — upućuje na ohrabrujuće mogućnosti izbora određenih opredjeljenja i danas, nas samih. I u tome smislu treba promatrati i čitati ovo znalački priređeno i uređeno djelo, vrlo vrijedan znanstveni prilog našoj hrvatskoj odnosno jugoslavenskoj historiografiji, pravi spomenik jednome vremenu, jednoj cijeloj generaciji znanj pod imenom preporoditelja.

Petar Strčić

IZVORI ZA POVIJEST DALMACIJE 1848/49. GODINE

Izdavački centar Rijeka u svojoj seriji Biblioteka Dokumenti objavio je kao 11. svezak zbirku odabranih izvora iz godine 1848. i 1849. za Dalmaciju, u kojima ima podosta građe o odjecima i zbivanjima u pokrajini vezanim uz revolucionarna previranja tih godina u Evropi i Austriji. Naslovna strana knjige je: Stijepo Obad, Dalmacija revolucionarne 1848/49. godine. Odabrani izvori, Rijeka, 1987. Za tisak preporučili su je recenzenti dr. Julije Grabovac i dr. Šime Peričić.

Stijepo Obad je još 1966. doktorirao na temi o revoluciji 1848/49. u Dalmaciji, pa je već tada morao imati sakupljen izvorni materijal, a vjerojatno ga je i nadopunjavao kasnije. Stoga smo očekivali brojniji i historiografiji pretežno nepoznat arhivski materijal. Autor se međutim zadržao u svom izboru na uglavnom već poznatim i od većeg broja historičara korištenim pa i objavljenim izvorima, a pretežno političke prirode, što je razumljivo kad se ima u vidu da je kriterij za odabir bio određen revolucijom 48. Zbirka sadrži 148 raznih izvora, i to 97 za 1848. i 51 za 1849. godinu. Oko 1/3 svih ovdje objavljenih izvora čine članci iz ondašnjih novina, zatim je dvadesetak oglasa, okružnica, proglasa, poziva i sl. iz zbirke Oglasi sačuvanih u Naučnoj biblioteci u Zadru i iz fonda štampe Historijskog arhiva u Zadru. Tako gotovo polovica tekstova spada u sekundarnu izvornu građu. Od vrste izvora koje bismo mogli svrstati u »prave« arhivske, najveći je broj iz Arhiva Hrvatske u Zagrebu (ukupno 36), dok je iz Općeg upravnog arhiva u Beču (Allgemeines Verwaltungsarchiv Wien) 12, a iz Ratnog arhiva u Beču (Kriegsarchiv Wien) svega 3 dokumenta, zatim su po 4 iz Arhiva JAZU i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, te 2 iz Historijskog arhiva u Zagrebu, 2 iz Državnog arhiva u Trstu (Archivio di Stato Trieste) i 1 iz Državnog arhiva Venecije (Archivio di Stato Venezia), a 1 je iz arhiva Istorijskog instituta SANU u Beogradu. Začuđuje također mali broj izvora iz dalmatinskih arhiva, petnaestak: 6 ili 7 iz Historijskog arhiva u Zadru, 6 iz Historijskog arhiva u Dubrovniku, po 1 iz arhiva Dubrovačkog muzeja, Instituta JAZU u Dubrovniku i Biskupskog arhiva u Šibeniku. Je li se doista sačuvao mali broj dokumenata ili ih autor nije ocijenio prikladnim za ovu zbirku?

Iz pružene dokumentacije saznaje se koja su pitanja iz područja politike, gospodarstva, socijalnih odnosa, kulture i ideologije, nacionalnih i međunacionalnih približavanja i odbijanja bila tada aktualna. Nalazimo ponešto od opisa političkih prilika u Dalmaciji kako ih vide vladini službenici, o širenju raznih, pa i najradikalnijih idejnih strujanja Evrope po dalmatinskim gradovima, o stavu dalma-

tinskih prvaka u vezi s proglašenjem ustava i uvođenjem slobode tiska, otvaranjem parlamenta i najave drugih građanskih sloboda, o osnivanju ili pripremanju za osnivanje kulturno-političkih društava, doneseni su statuti i programi takvih društava, kao i gospodarskih društava, ima podataka o novim listovima, o uvođenju narodne straže u pojedinim mjestima Dalmacije, o bojazni pred tuđim vojskama, uvođenju prinudnih upravnih mjera i pojačanju vojnih kontingenata, izbijanju na vidjelo pretenzije susjednih naroda prema Dalmaciji, a i težnje Dalmacije za vezama s drugim pokrajinama unutar Monarhije, pa i izvan nje. Tu je naravno podosta dokumenata koji tretiraju sjedinjenje Dalmacije s banskom Hrvatskom, rad dalmatinskih rodoljuba na buđenju nacionalne svijesti, jezično pitanje, školstvo, te gospodarska pitanja, kao ustanovljenje trgovinskih komora, nerješavanje kolonatskih i kmetskih odnosa, pitanje prava vlasništva nad zemljom, uvođenje novih zemljišnih poreza i dr. Redaju se vodeće osobe Dalmacije i vide njihove veze s drugima, donose se njihova pisma, opisi situacija, polemički tekstovi, novinski članci.

Za svaki je dokument dan kratak sadržaj (premda s neujednačnim kriterijem, čime je olakšano traženje podataka, a dokumenti su objavljeni ne samo na jeziku originala nego i izvornom grafijom i pravopisom. Posebno bismo istakli iscrpne bilješke uz izvore. One sadrže osnovne bibliografske podatke o osobama koje se u tekstu spominju, ali se, nažalost, rijetko spominju i izvori odakle su podaci crpljeni. U bilješkama se nalaze i informacije o tome tko je i gdje koristio ili objavio doneseni dokument, a navode se i naslovi radova u kojima su obrađeni događaj, pojava i slično spomenuti u dokumentu.

Uvodna studija od desetak stranica imala je za cilj da prikaže u glavnim potezima političke, gospodarske i kulturne prilike Dalmacije do izbijanja revolucije 1848/49. i živost koju je na svim poljima javnog života donio pad Metternichova režima i proglašenje ustavnosti, što se zbilo pod naletom revolucije u Beču. Ovu studiju možemo označiti kao prikaz sadašnjih historiografskih spoznaja o situaciji u Dalmaciji naznačenog vremena.

Kao poseban likovni prilog ovoj zbirci doneseno je 5 grafija Dalmatinaca u narodnoj nošnji iz grafičke zbirke Arhiva Hrvatske i 3 vedute dalmatinskih gradova iz sredine 19. st.

U posebnom poglavlju je popis arhiva u Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori, te Beču, Veneciji i Trstu s navodima fondova i zbirki u kojima se nalazi kako u ovoj knjizi objavljena tako i ostala građa za navedenu temu. Dan je i popis novina, časopisa i kalendara, šematizma i godišnjaka za 1848. godinu, zatim pregled tiskanih djela koja služe kao povijesni izvori, te popis objavljenih zbirki izvora. Konačno tu je i pregled historiografske literature o Dalmaciji, koja se odnosi kako na 1848/49. tako i općenito na povijest Dalmacije sredinom prošlog stoljeća. Knjiga je opskrbljena indeksom osobnih i geografskih imena i rječnikom manje poznatih riječi.

Izdanja ove vrste uvijek su dobrodošla istraživačima povijesnih zbivanja, studentima historije, a i široku krugu radoznalih za prošle događaje, ličnosti i pojave. I ova će knjiga moći poslužiti svim spomenutim, ali teško da će moći zadovoljiti znanstvenike. Ipak će za svako daljnje pisanje povijesti Dalmacije austrijskog vremena biti dobar priručnik zbog popisa arhivskih zbirki i pregleda časopisa i literature, a doista će moći korisno poslužiti u seminarskom radu za dublje upoznavanje problema naznačenog povijesnog trenutka i za upućivanje u znanstvenoistraživački rad studenata, kako to ističe autor u predgovoru.

Tereza Ganz

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

HISTORIJSKI ZBORNİK GOD. XL (1) str. 1—470, Zagreb 1987.

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUS, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Ivan KAMPUS

LEKTOR I KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Narudžbe šalžite na adresu:
Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 5000 din.

Izdavanje časopisa sufinancira
Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1988.